

80

13.X.50

PAŃSTWOWY TEATR DOLNO-ŚLĄSKI
W JELENIEJ GÓRZE

Dyrektor: ZUZANNA ŁOZIŃSKA

CARLO GOLDONI

OBERŻYSTKA

Komedia w 3-ch aktach (4-ch odsłonach)

przekład LEOPOLDA STAFFA
opracowanie GRZEGORZA TIMOFIEJEWY
piosenki ZYGMUNTA WIEHLERA i EDWARDA ŻUKA
oraz piosenki neapolitańskie VINCENTO de Meglio

w Jeleniej Górze

Nr: 80

S E Z O N

R o k 1950

Carlo Goldoni, znakomity komediopisarz włoski, żył w latach 1707—1793. Od dziecka objawiał zamiłowanie do sceny, biorąc żywy udział jako organizator i aktor zarazem w teatrach amatorskich. Pierwsze jego utwory sceniczne, jak „Il gondoliere veneziano”, „Belisario”, „Rosamunda”, grano z dużym powodzeniem w Wenecji.

Goldoni zasłynął jako reformator komedii włoskiej: zamiast panującej naówczas „commedii dell'arte” wprowadził na scenę komedię obyczajową. Commedia dell'arte była to popularna w owych czasach komedia, improwizowana przez aktorów. Na podstawie scenariusza, podającego przeważnie tylko temat sztuki, kolejność aktów i scen oraz spis postaci i kostiumów, — wykonawcy na oczach widowni wypełniali kanwę komedii własną, dorywczo tworzoną treścią. Na temat początków commedii dell'arte wypowiedziano szereg przypuszczeń i zauważeń, łącząc ją z teatrem łacińskim, lub też z ludowym dramatem średniowiecza, a nawet z literaturą bizantyńską. W scenariuszach commedii dell'arte przeważał bądź pierwiastek awanturniczy, bądź fantastyczny, względnie realistyczny. Komizm opierał się głównie na mimice i geście, bywał też na ogół niezbyt wybredny, a zasilany go przeważnie błazeństwami grających. Powodzenie zatem dramatu tego typu zależne było przede wszystkim od talentów aktorów. Z chwilą gdy zabrakło wybitnych wykonawców, improwizacja stała się tylko pozorem, a rutyna i powtarzanie wypróbowanych zdawna sztuczek i kawałów, musiały doprowadzić nieuchronnie do upadku commedii dell'arte, której rozkwit przypada na ostatnie dziesiątki lat wieku XVI i na wiek XVII.

Otóż Goldoni postanowił istniejącą commedię dell'arte zbliżyć do życia, przeistoczyć w komedię obyczajową. Pracy tej poświęcił szereg długich lat, walcząc zarówno z zastarzalymi nawykami publiczności, jak i z rutyną aktorów, którzy wzdragali się przed wygłaszaniem tekstów góry ustalonego.

Goldoni z zawodu był prawnikiem i praktykował w Pizie, pisząc od czasu do czasu komedie. Gdy dyrektor przebywającego w tym mieście teatru zaczął wywierać nacisk na Goldoniego, aby ten wstąpił do teatru w charakterze komediopisarza, pracującego wyłącznie dla tej sceny, Goldoni porzucił zawód adwokacki, a wkrótce potem

przeniósł się wraz z trupą aktorską do Wenecji. Zwiąawszy się na stałe ze sceną, Goldoni oddał się z całym zapalem pracy komediopisarskiej, pisząc po kilka sztuk rocznie. W ten sposób napisał w ciągu swego długiego żywota 250 utworów teatralnych, mniejszej lub większej wartości. Są wśród nich przeróbki utworów obcych, są tragedie i melodramaty, ale miejsce czołowe zajmują komedie obyczajowe, które były specjalnością i ulubionym rodzajem pisarskim Goldoniego.

Walka z commedia dell'arte przysporzyła mu wielu wrogów, zarówno wśród aktorów, jak i wśród pisarzy, którzy starali się utrudnić mu pracę i obrzydzić życie. Nic dziwnego więc, że skorzystał z pierwszej nadarzającej się sposobności i w roku 1762 przeniósł się do Paryża, gdzie objął dyrekcję tamtejszego teatru włoskiego, popieranego przez dwór królewski. Teatr włoski czynny był w Paryżu od lat stu kilkudziesięciu, a zespół aktorski składał się z Francuzów i Włochów, którzy grywali naprzemian sztuki francuskie i włoskie. Paryż okazał Goldoniemu więcej serca, niż rodzinne miasto — Wenecja, i w Paryżu też czuł się najlepiej. Poza teatrem zajmował się Goldoni edukacją córek Ludwika XV. Tu, nad Sekwaną, napisał szereg doskonałych komedii, z których na czoło wysuwa się „Le bourgeois bienfaissant” („Dobroczylny szręda”), komedia grywana z niebywałym powodzeniem na wielu scenach. W podeszłym już wieku zrezygnował z pracy w teatrze i oddał się wyłącznie pracy pisarskiej, której owocem były „Pamiętniki” („Mémoires”), obrazujące w sposób wyczerpujący życie literackie i teatralne we Francji i we Włoszech. Goldoni zmarł w roku 1793 we Francji, przeżywszy lat 86.

W komediach swych Goldoni występuje jako świetny odtwórca życia ówczesnego, jako malarz charakterów epoki, w której przypadło mu żyć i pracować. Są to nieocenione dokumenty życia obyczajowego, z których poznajemy ludzi z wszelkimi ich przyzwyczajeniami i śmiesznościami.

Goldoni nie ogranicza się jednak, jak Moliere, do podchwytywania ułomności natury ludzkiej, do przedstawiania typów ujemnych. Goldoni wierzy w człowieka, w jego wartości moralne i dlatego w postaci stworzonych przez niego postaci wykazuje tendencję do poprawy, do stania się użytecznymi członkami społeczeństwa. Ta wiara w człowieka stanowi o wartości wielu komedii Goldoniego i sprawia, iż dziś jeszcze ogląda się je chętnie na scenie. Z komedii tych poznajemy również w ogólnych zarysach schyłkową epokę feudalizmu, gdy uprzywilejowana garstka szlachty, opierając się na przestarzałych przywilejach stanowych i kurczowo się ich trzymając, stawiała się tamą i zaporą na drodze do rozwoju i postępu ludzkości.

W y k o n a w c y :

Kawaler Ripafrotta	JERZY SOBIERAJ
Markiz Forlipopoli	WITOLD THIELMANN
Heabia Albafiorita	JERZY HORECKI
Mirandolina, oberżystka	TAMARA OJDANOWSKA
Dejanira { komediantki z wędrownego	EMILIA ZIÓŁKOWSKA
Hortensja { teatru	JADWIGA JARWICZ
Fabrycjusz, służący w oberży	MARIAN GAMSKI
Służący Kawalera	TADEUSZ JARCZYŃSKI

Rzecz dzieje się w Wenecji w drugiej połowie XVIII wieku
w oberży Mirandoliny.

Kierownictwo literackie: EDWARD KOZIKOWSKI

Reżyseria: IRENA ŁADOSIÓWNA

Dekoracje: TADEUSZ RAJKOWSKI

Kierownictwo muzyczne: EUGENIUSZ MILER

Ewolucje taneczne układu: ALFREDY GRZYWACZÓWNY

Peruki: TERLECKI EDWARD

Zespół Muzyczny Państwowego Teatru Dolno-Śląskiego
w Jeleniej Górze